

Smilkové pastviny na hřebeni Radhoště

Nardus grasslands of the Radhošť Mt. ridge

JIŘÍ OHRYZEK

ČSOP Salamandr,

Tvarůžkova 1805, CZ-756 61 Rožnov pod Radhoštěm; e-mail: jiri.ohryzek@gmail.com

Abstract: A field trip to *Nardus* grasslands of Radhošť Mt. ridge (NE Moravia, Czech Republic) took place on 7 August 2017. The locality has been abandoned for a long period of time and unmanaged grasslands are strongly degraded today. The most serious problem is the expansion of *Vaccinium myrtillus* and *Poa chaixii*. There is an ongoing five-year project LIFE+ started in 2014 and dealing with various managements of 16 ha of these grasslands. The botanically and entomologically monitored experimental sites of floristically rich grasslands with pasture, mowing, mulching and harrowing managements located in altitudes around 1000 m a. s. l. were presented during the field trip. Critically endangered endemic *Aconitum firmum* subsp. *moravicum* and other notable species such as *Botrychium lunaria*, *Diphasiastrum complanatum* and *D. alpinum* were recorded.

Keywords: management, Moravskoslezské Beskydy Mts., mountain grasslands, pastures, ski slopes

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Danihelka et al. 2012, Chytrý 2007

V pořadí šestá botanická exkurze Moravskoslezské pobočky ČBS roku 2017 se konala v pátek 7. srpna pod vedením J. Ohryzka z ČSOP Salamandr. Cílem exkurze byly smilkové pastviny na hřebeni Radhoště (Karpatské oreofytikum, 99a Radhošťské Beskydy), kde již čtvrtým rokem probíhá realizace projektu LIFE+ (12/NAT/CZ/629) „Záchrana smilkových trávníků v EVL Beskydy“. Sešlo se pět účastníků, kteří i přes aktuálně zhoršené počasí měli chuť vyrazit do terénu.

Trasa exkurze začala na Prostřední Bečvě v části Pustevny, kde rostly nepřehlédnutelné nápadně kvetoucí chlupáčky oranžové (*Pilosella aurantiaca*; obr. 1). V rozvolněném smilkovém trávníku bylo ještě možné najít zasychající jedince vratičky měsíční (*Botrychium lunaria*; obr. 2). Dále jsme postupovali 3,5 km podél hřebenové modré turistické značky až k vrcholu Radhoště (1124 m n. m.).

Smilkové trávníky v Evropsky významné lokalitě (EVL) Beskydy patří ve většině případů k mezofilnějším podhorským typům svazu *Violion caninae*. Jedná se zpravidla o druhově bohatší trávníky s řadou typických pastvinných druhů bylin jako je mateřídouška vejčitá (*Thymus pulegioides*), vítod obecný (*Polygala vulgaris*), pupava bezlodyžná (*Carlina acaulis*), světlík lékařský (*Euphrasia officinalis*) nebo hvozdík kropenatý (*Dianthus deltoides*). V malé míře jsou rozšířeny přechodné typy trávníků vyšších poloh okolo 1000 m n. m. s alpínskými druhy jako je mochna zlatá (*Potentilla aurea*) nebo šťovík árónolistý (*Rumex arifolius*). Takové porosty jsou oligotrofnější a vázané na kyselejší půdy. Jsou druhově chudší a blíží se svazu *Nardo strictae-Agrostion tenuis*,

Obr. 1. Nápadně barevný chlupáček oranžový (*Pilosella aurantiaca*) kvetl na otavách. – Obr. 2. Vzácnější kapradinka vratička měsíční (*Botrychium lunaria*). – Foto J. Tkáčiková (1), J. Ohryzek (2)

udávanému z Krkonoš a ze Západních Karpat na Slovensku. Tyto spíše přechodné typy můžeme pozorovat i na hřebeni Radhoště, kde však často dochází k silné degradaci dominující borůvkou (*Vaccinium myrtillus*) a lipnicí širolistou (*Poa chaixii*). Vlivem absence pravidelné péče jsou hlavními dominantami také kostřava červená (*Festuca rubra*), metlička křivolaká (*Avenella flexuosa*) a psineček obecný (*Agrostis capillaris*). Místy je vegetace hřebene zpestřena o druhy jako například starček Fuchsův (*Senecio ovatus*), kakost lesní (*Geranium sylvaticum*) nebo třtina rákosovitá (*Calamagrostis arundinacea*).

V průběhu exkurzní trasy jsme si ukázali různé typy managementu a jejich vliv na travní porosty se smilkou tuhou (*Nardus stricta*). Do projektu je celkem zahrnuto 50 ha luk a pastvin v CHKO Beskydy, které jsou řazeny do biotopu podhorské a horské smilkové trávníky (sensu Chytrý et al. 2010), jako prioritního stanoviště evropského významu. Z toho 16 ha je obhospodařováno právě na hřebeni Radhoště. Celý hřeben s luční vegetací byl rozčleněn na 25 segmentů, kde probíhá kombinace zásahů – pastva ovčí, bránování, kosení ručně vedenou mechanizací či křovinořezy, případně obnovný management pomocí ručního „mulčovače“. Vliv zásahů na vegetaci je sledován na 15 trvalých plochách pomocí fytoocenologického snímkování. Doplňkově je prováděn monitoring biotopu spočívající ve sledování výskytu diagnostických druhů na vymezených transektech všech segmentů. Dále se monitoruje výskyt denních i nočních motýlů, u kterých je kladen důraz na průzkum ohrožených druhů.

Obr. 3. Po dvouletém „mulčování“ borůvčí je nyní kosený porost postupně osidlován druhy smilkových trávníků. – Foto J. Ohryzek

V první fázi projektu, v roce 2014, byl na části ploch použit obnovní management vedoucí k redukci porostů borůvky a lipnice širolisté, jejichž lokální dominance způsobuje silnou degradaci vegetace (obr. 3). V malé míře byly vyřezány nálety smrku. Snaha o razantnější redukci smrku se nesečkala s pochopením vlastníka pozemku, takže zásah byl spíše kosmetického charakteru. Dále se každoročně pase asi na 7 ha a zbylá většina plochy je kosena a na vhodných plochách kombinována s jarním bránováním.

I když se nám nepodařilo dohledat ani alespoň sterilní rostliny mochny zlaté, měli jsme štěstí na většinu jiných zajímavých druhů. Letos poprvé na projektové ploše vykvetl prstnatec Fuchsův pravý (*Dactylorhiza fuchsii* subsp. *fuchsii*). Dále jsme viděli hořec tolitovitý (*Gentiana asclepiadea*), kýchavici bílou Lobelovu (*Veratrum album* subsp. *lobelianum*), lilii zlatohlavou (*Lilium martagon*), hojně sedmikvítek evropský (*Trientalis europaea*) a v lesních lemech oměj pestrý (*Aconitum variegatum*) či kriticky ohrožený karpatský endemit o. tuhý moravský (*A. firmum* subsp. *moravicum*), jehož větší populace jsme shlédli na lokalitě Havraní louka.

O kus dál jsme viděli i stopy dávné minulosti. V místech, kde se ještě kolem roku 1950 pravidelně páslo (Drápala et al. 2010), zde na jediném místě na hřebeni dosud roste jalovec obecný (*Juniperus communis*), mateřídouška vejčitá a roztroušeně na několika málo plochách i pupava bezlodyžná. Podél hřebene v lemu smrčiny s hojnou trtinou rákosovitou jsme také nemohli přehlédnout borovici kleč (*Pinus mugo*), která zde byla vysazena. Po krátké zastávce a občerstvení v horském hotelu Radegast jsme zamířili na sjezdovky pod Radhoštěm, kde roste bohatá populace plavuníků (*Diphasi-*

astrum spp.). Všechny u nás rostoucí plavuníky patří mezi ohrožené rostliny. Preferují stanoviště s omezenou konkurencí ostatních druhů rostlin a často rostou na druhotných pravidelně narušovaných stanovištích – příkladem jsou sjezdovky, okraje cest či lesní úvozy. Na sjezdovce pod kaplí jsme viděli převažující porost plavuníku zploštělého (*D. complanatum*) a odlišné rostliny patřící pravděpodobně p. alpínskému (*D. alpinum*). Vzhledem k tomu, že všechny plavuníky se mezi sebou kříží, determinace jsou obtížné. Z Radhoště je uváděn i výskyt hybridního p. Isslerova (*D. ×issleri*).

Závěrem exkurze ještě proběhla diskuse o problematice managementu zemědělsky méně atraktivních lučních porostů v regionálním kontextu. Smilkové louky jsou většinou maloplošné, hůře dostupné pro techniku a výživová hodnota píče je nízká. Proto je budoucnost této vegetace v regionu spíše nejistá. Jaké jsou představy péče o hřeben Radhoště po skončení projektu a možné predikce vývoje vegetace k druhově bohatším porostům nám snad zodpoví výsledky projektu v roce 2019. Na základě nich bude možné optimálně nastavit způsob péče, což se pravděpodobně neobejde bez finanční podpory.

Použité zdroje

- Danihelka J., Chrtek J. Jr. & Kaplan Z. (2012): Checklist of vascular plants of the Czech Republic. – Preslia 84: 647–811.
- Drápala D., Sobotka R., Hambálek M. & Bajer V. (2010): Až na vrchol Radhoště – Město Rožnov pod Radhoštěm, Rožnov pod Radhoštěm.
- Chytrý M. [ed.] (2007): Vegetace České republiky 1. Travinná a keříčková vegetace. – Academia, Praha.
- Chytrý M., Kučera T., Kočí M., Grulich V. & Lustyk P. [eds] (2010): Katalog biotopů České republiky. – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha.